

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Kuulemista täydentävä kirjallinen lausunto; Selvitys oikeudesta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä (O 12/2021 vp)

Sisäministeriö on osallistunut hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemiseen 13.4.2021 koskien selvitystä eri viranomaisten oikeudesta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä (HE 334/2014 vp – EV 268/2014 vp). Sisäministeriö on toimittanut sisäministeriön selvityksen (SMDno-2020-166, 31.12.2020), joka toimi pyydetysti asiantuntijakuulemisen kirjallisena lausuntona.

Hallintovaliokunta on pyytänyt asiantuntijakuulemisen jälkeen kirjallista lausuntoa, jossa ilmenee selvitystä täsmentävät ja täydentävät suullisesti esitetyt asiat sekä vastaukset edustajien esittämiin kysymyksiin.

Kirjallisessa lausunnossa sisäministeriö uudistaa kuulemisessa tiivistetysti esitetyn selvityksen sisällön. Täydentävänä asiana sisäministeriö nosti hallintovaliokunnan kuulemisessa esille Korkeimman hallinto-oikeuden 21.1.2021 antaman ennakkopäätöksen (2021:13). Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisemassa tapauksessa poliisi ei saanut tietoja sosiaalivirastolta poliisin uhka-arviointia varten. Kysymyksessä olevassa tapauksessa Helsingin poliisilaitos oli saanut suojelupoliisilta ja Keskusrikospoliisilta tehtäväkseen laatia henkilöstä uhka-arvion ja estää mahdollinen uskonnollisista, poliittisista tai ideologisista motiiveista tehty väkivallan teko.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun jälkeen sisäministeriö pitää korostuneen tärkeänä, että korjaaviin toimiin ryhdytään pikaisesti toimivaltaisissa ministeriöissä. Kyseisessä tapauksessa sovellettiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 18 §:ää, jonka katsottiin rajoittavan poliisin oikeutta saada tietoja poliisilain 4 luvun 2 §:n mukaista ns. yleistiedonsaantioikeuden nojalla ko. ratkaisussa tarkemmin perustellen. Näin ollen sosiaalihuollon asiakaslakia tulee muuttaa tilanteen korjaamiseksi eikä Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun valossa ole välttämättä riittävää, että sosiaalihuollon asiakaslain 18 §:n 3 momentin toisen lauseen mukainen ilmoitusoikeus säädettäisiin velvollisuuden muotoon. Ratkaisun heijastevaikutukset voivat myös ulottua monelle muulle toimialalle, jonka takia sosiaalihuollon asiakaslain lisäksi tulisi tarkastella ainakin potilaslakia ja muita lakeja, joita 1.5.2015 voimaan tullut ns. ilmoitusoikeus koski. Lisäksi tulisi tarkastella laajemmin poliisin ja terveydenhuollon tiedonvaihdon sääntelyä, erityisesti potilaslain täsmennystarpeita, sisäministeriön selvityksessä alueellisesti ilmenneen ongelman osalta. Muutoin vaarana on, että ns. oma-aloitteisen ilmoitusoikeuden myötä seurannut positiivinen kehitys pysähtyy.

Lausunto
21.4.2021

Sisäministeriön 4.3.2013 asettaman ns. perhesurmien ehkäisyä koskevan työryhmän suositukset (SM:n julkaisuja 1/2014) kohdistuivat erityisesti tilanteisiin, joissa viranomaiselle itselleen syntyy huoli väkivallan uhasta eikä tällä olisi ollut toimivaltaa ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä siitä poliisille, ellei kyse olisi ollut rikoslain 15:10 mukaisesta tilanteesta. Sen parannusehdotuksena, myöhemmin hallituksen esityksessä (333/2014), oli tietoisesti kuitenkin muutos, joka sanamuotonsa ja myöhemmin lainvalmisteluasiakirjojen henki huomioiden ei olisi rajoittanut tiedonluovutusta ainoastaan ammattihenkilön potilas- tai asiakaskohtamisessa synnyttämään huoleen, kuten pykälää usein tulkitaan. Se olisi mahdollistanut ammattihenkilön muiden työtehtävien yhteydessä saadun tiedon perusteella syntyneestä huolesta ilmoittamisen. Näitä muita tehtäviä voisi olla esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) 41 §:n mukainen monialainen yhteistyö. Kuten sisäministeriön perhesurmaselvityksessä havaittiin, heikko signaali voi näyttäytyä satunnaisena yksittäiselle viranomaiselle, mutta useammalle eri viranomaiselle tulevat signaalit voivat yhdessä synnyttää vakavan huolen. Sisäministeriö nosti selvityksessään esille myös moniammattillisen yhteistyön tiedonvaihdon säätelytarpeen.

Lopuksi sisäministeriö toteaa, että poliisilla tulee olla riittävät edellytykset torjua poliisin tietoon tulleita uhkia ja tehdä saamiensa ilmoitusten perusteella uhka-arviointi, jotta teot voidaan estää ennalta. Toimiva viranomaisyhteistyö ja saatujen tietojen monipuolisuus ovat avainasemassa toisaalta poliisin uhka-arvion kattavuuden ja luotettavuuden sekä toisaalta uhkaan vaikuttamisen eli ehkäisevien toimien kannalta. Mikäli poliisi ei saa tietoa näistä heikoista signaaleista, uhan tunnistaminen ja teon estäminen vaikeutuu. Uhkien käsittelyssä tunnistetaan huolta aiheuttava henkilö ja suoritetaan sellaisia oikeinmitoitettuja toimenpiteitä, joilla uhkia hallitaan eivätkä ne realisoidu tekoina. Uhkien käsittelyssä tärkeää on mahdollisimman varhainen, oikea-aikainen ja riittävän tehokas puuttuminen mahdollisen uhkaavan väkivallan kehityskulun ehkäisemiseksi perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Keskeistä on tunnistaa myös ne keinot ja olemassa olevat seikat yksilön elämässä, jotka lisäävät uhkaavasti käyttäytyvän elämässä suojaavia tekijöitä ja samalla laskevat uhkan tasoa. Vain siten toimet voidaan mitoittaa oikein. Kyse on myös rajallisten viranomaisresurssien oikeasta kohdentamisesta vakavien väkivallan tekojen estämiseen, joiden vaikutukset voivat kohdistua laajaan joukkoon oikeushyviä, ihmisiä. Se on myös yksilön itsensä etu.

Muilta osin sisäministeriö viittaa selvityksessä annettuihin tietoihin.

Heidi Kankainen

Neuvotteleva virkamies